

NWSA-EDUCATION SCIENCES

Received: September 2012

Accepted: January 2013

NWSA ID : 2013.8.1.1C0572

ISSN : 1308-7274

© 2013 www.newwsa.com

Seval Erden İmamoğlu

Marmara University, Istanbul-Turkey

simamoglu@marmara.edu.tr

ÖĞRETMEN ADAYLARININ "KENDİNİ GERÇEKLEŞTİRME" BAĞLAMINDA KİŞİSEL YÖNELİMLERİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

İnsan davranışlarını yöneten en gelişmiş güdü "Kendini Gerçekleştirme" güdüsüdür ve bu güdü eğitimin nihai amacını oluşturmaktadır. Bu çalışmada, öğretmen adaylarının kendilerini gerçekleştirme bağlamında kişisel yönelimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. İlişkisel tarama modeline uygun olarak hazırlanan araştırmanın evrenini Marmara Üniversite Atatürk Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunda, bu evrenden random yoluyla seçilen 364'ü kız, 275'i erkek olmak üzere toplam 639 öğretmen adayı yer almaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak, "Kişisel Yönelim Envanteri" ve demografik bilgilerin yer aldığı "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Verilerin analizinde bağımsız grup t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tekniğinden yararlanılmıştır. Bulgular cinsiyet, okunan bölüm, ana-baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı ve doğum sırası değişkenlerine göre öğretmen adaylarının kişisel yönelimlerinde farklılıklar ortaya çıktığını göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Kendini Gerçekleştirme, Kişisel Yönelim, Öğretmen Adayları, Kendine Saygı, Kendini Kabul

AN INVESTIGATION OF TEACHER CANDIDATES' PERSONAL ORIENTATIONS WITH REGARD TO SELF-ACTUALIZATION

ABSTRACT

The most advanced motive that governs human behaviour is "self-actualization" and it is the ultimate purpose of education. The aim of this research is to examine the Prospective Teachers' personal orientations in the context of self-actualization in terms of some variables. The research was performed in accordance with the correlational survey design. The sample of the study is composed of randomly selected 639 teacher candidates (364 female, 275 male) from various departments of Marmara University, Atatürk Education Faculty. The data of the study have been gathered through "Personal Orientation Inventory" and "Personal Information Form" which includes demographic information. Statistical analysis of the data has been carried out by independent sample t-test and one way ANOVA analysis. Results indicated that gender, department, education level of the parents, number of siblings/brothers, and the birth order yielded significant differences on personal orientations of teacher candidates.

Keywords: Self-Actualization, Personal Orientation, Teacher Candidates, Self-Respect, Self-Acceptance

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

İnsan doğası, gelişme ve büyüme yönelimlidir. Gelişim süreci içerisinde birey deneyimler, öznel yaşantılar ve geribildirimlerin yanı sıra başkalarını gözlemleyerek, model alarak, taklit ederek ve gördüklerini içselleştirerek kendini yani "kimliğini" oluşturmaya çalışmaktadır. Bu modeller başlarda ebeveynler iken sonraları öğretmenler olmaktadır. Bu durum öğretmenlere, sadece bilgi öğretme değil aynı zamanda bireylerin gelişiminde etkili olacak bir takım görev ve sorumlulukları da yüklemektedir. Bireylerin yaşamında bu denli önemli bir yeri ve değeri olan öğretmenin, mesleki yeterliliğinin yanı sıra kendinin ve yaşantılarının farkında, yeni yaşantılara açık, duygusal farkındalık düzeyi yüksek, empati becerisi gelişmiş, demokratik tutum sergileyebilen, sağlıklı kişilerarası ilişkiler kurabilen bireyler olabilmesi bir başka ifade ile kendini gerçekleştirme eğilimi yüksek bireyler olması beklenmektedir.

"Kendini Gerçekleştirme" güdüsü, en gelişmiş temel güdüdür ve eğitimin nihai amacını oluşturmaktadır. Kendini gerçekleştirme (self-actualization), insanın varlığını sürdürebilmesini sağlayan tüm yetenek ve niteliklerini aktif olarak kullanabilmesi ve gizilgüçlerini geliştirebilmesine yönelik doğuştan varolan, her insanda mevcut olabilen en yüksek dereceli insan ihtiyacı eğilimidir (Bauer, Schwab, ve McAdams, 2011; Schultz ve Schultz, 2001). Bir başka ifade ile "bireyin, yeteneklerini, yetilerini ve potansiyellerini, fiziksel, sosyal, zihinsel ve duygusal ihtiyaçlarını ideal anlamda bütünleştirerek maksimum düzeyine ulaşacak biçimde kullanmasıdır" (Budak, 2000:582).

Kendini gerçekleştirme, pek çok kuramcı tarafından işlenmiş bir kavramdır. Örneğin Jung insanın amacının, kendini gerçekleştirme olduğunu savunurken; "Ben" arketipini de kendini gerçekleştirme veya kendini kavramaya yönelik bir dürtüye benzetmiştir. Benzer şekilde Adler, davranışın amacının, sadece alt düzeydeki ihtiyaçları giderme olmadığını, insanda mükemmelliğe ulaşma ve kendini gerçekleştirme için kuvvetli bir güdü olduğunu işaret etmiştir. Kurt Goldstein bütüncül kuramında, bireyin tüm olarak anlaşılması gerektiğini ve güçlü bir şekilde örgütlenmiş organizmanın, kendisi için olumlu özellikler taşıyan çevreyi seçebilecek güçte olduğunu vurgulamıştır. Otto Rank ise, kendini gerçekleştirme "kişinin yaratıcılığı" olarak yorumlamıştır (Bauer, Schwab, ve McAdams, 2011; Schneider ve Krug, 2010; Schultz ve Schultz, 2001).

Kendini gerçekleştirme en üst düzey ihtiyaç olarak niteleyen Maslow'a göre kendini gerçekleştirme, bir bireyin ne olabiliyorsa, onu olmasıdır. Bu, bireyin kendini tam olarak ifade etme isteğini ve sahip olduğu potansiyeli gerçekten göstermeye başlaması eğilimidir. Yani, bireyin yapabileceği tüm kapasitelere sahip olmasıdır (Akt: Hoffman, 2001:21).

İnsancıl yaklaşıma göre insan, kendini yönetme, yön verme ve denetleme gücüne, kapasitesine sahiptir. Bu bakış açısıyla kuramın temsilcisi Rogers kendini gerçekleştirme kavramını, organizmanın bir iç yönelimi, tam verimliliği (fully-functioning) olarak tanımlamış ve bu güdüyü tüm canlılarda olduğu gibi, insanoğlunda da var olan gözlenebilir bir yönelim olarak açıklamıştır (Corey, 2009; Schneider ve Krug, 2010). Tüm bu kuramsal bakışlarda benimsenen genel görüş; kendini gerçekleştirme ile içsel özün ya da benliğin, kapasite ve gizil güçlerin gerçekleştirilmesi, "tam işlerliğin" ortaya konmasıdır.

Kendini gerçekleştirme, en üst düzeydeki psikolojik sağlamlık anlamında gerçek kendiliğinin oluşmasına katkı sunmasıdır (Bauer, Schwab, ve McAdams, 2011). Bu oluşum, yeterlilik ve olgunluğu artırmaya yönelik bir yöneliş süreci içerisinde vukuu bulur. Jung,

kendini gerçekleştirme sürecinin bütünlük veya olgunlaşmayı içerdiğini ve bunun orta yaşa kadar ortaya çıkamayacağını ifade etmiştir (Akt: Schultz ve Schultz, 2001). Benzer şekilde Loewinger (1976), kendini gerçekleştirme sürecini, ego gelişim süreci içerisinde açıklamıştır. Ona göre bütünleşmiş benlik, sürecin son aşamasıdır ve tam da kendini gerçekleştirme kavramı ile tanımlanabilir (Akt: Bauer, Schwab, ve McAdams, 2011).

Yaşam boyu devam edecek olan kendini gerçekleştirme sürecinde kendini gerçekleştirme eğiliminde olan insanların temel bazı yönelimleri olduğu kabul edilir. Kendini, başkalarını ve doğayı olduğu gibi kabullenme, gerçeği olduğu gibi algılama ve içinde bulunulan ortama uyum sağlama, derin kişilerarası ilişkiler kurabilme, yaşamdan zevk alabilme, çevresinden bağımsız olma ve özerk bir yapı gösterme, yaratıcı olma, demokratik karakter yapısına sahip olabilme, kendiliğinden, doğal (spontan) davranabilme, kendileri dışında sorunlarla ilgilenme ve sorumluluk alabilme, amacı araçtan ayırabilme, yalnız kendine özgü bir yaşam kurabilme, toplumsal kalıplara karşı direnç gösterme ve herhangi bir kültürü aşabilme, düşmanca olmayan ince bir mizah anlayışına sahip olabilme, yaşamın değişik boyutlarını görebilmeyi sağlayacak derin duygular yaşama, empati becerisi geliştirmiş olma gibi yönelimler bunlardan bazılarını oluşturmaktadır (Corey, 2009; Schneider ve Krug, 2010; Bauer, Schwab, ve McAdams, 2011).

Öğretmenlik mesleği, meslek grupları arasında, tam işlerliğin bir başka ifade ile kendini gerçekleştirmenin en çok vurgulandığı ve gerektirdiği bir meslektir. Yapılan çalışmalarda kendini gerçekleştirme düzeyi yüksek olan öğretmen adaylarının, mesleği icra eden öğretmenlerin ve yöneticilerin, öğrencilerin kaygılarını daha çok anladığı (Sungur ve Yüksek, 2009); kendini gerçekleştirmenin, yaşıntıya açık olma ve iyilik hali ile ilişkili olduğu (Vitters, 2004) sonucu elde edilmiştir. Ayrıca Karahan, Sardoğan, Özkalı ve Dicle (2006), kendini gerçekleştirme ile demokratik tutum düzeyi arasında ilişki olduğunu, öğretmen adaylarının kendini gerçekleştirme puanları yükseldikçe demokratik tutum düzeyinin de yükseldiğini gösteren bulgulara ulaşmışlardır.

Hem bireysel gelişim hem de mesleki ve toplumsal gelişim açısından bu denli önemli olan noktada bulunan öğretmen ve öğretmen adaylarının kişisel yönelimlerinin oluşma süreci, son derece önemlidir. Aile ve okul yaşamı, bu süreçte belirleyici rol oynamaktadır. Temel ihtiyaçların giderilmesinin yanı sıra ihtiyaçların karşılanma şeklinin, ilişkilerin niteliği kişinin kendini ve diğerlerini algılamasını etkilediği kabul edilmektedir (Landau, Vess, Arndt, Rothschild, Sullivan, ve Atchley, 2011). Bu bağlamında kişisel yönelimlerin oluşmasında ebeveynlerin eğitim durumu; kendilerine, çocuklarına ve dünyaya ilişkin algılamaları, tutum ve davranışları; aile içi ilişkiler, birbirine ayrılan zaman, çocuk sayısı, bireyin aile içindeki yeri gibi faktörler bireyin kendini gerçekleştirme sürecindeki yönelimlerini etkilemektedir. Ayrıca aile dışında yakın sosyal çevre, okul yaşamı gibi diğer etkenler de bu yönelimlerin gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Tüm bu bilgiler ışığında bu çalışmada, öğretmen adaylarının kendilerini gerçekleştirme bağlamında kişisel yönelimlerinin cinsiyet, okunan bölüm, anne ve baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı ve doğum sırası değişkenleri açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Öğretmen adaylarının ve bu mesleği icra eden öğretmenlerin, toplumumuza insan yetiştirme hususundaki yeterliliğinin sağlama

teminatlara dayanabilmesi için, kendilerini yetiştirmiş, kendilerini ve diğerlerini olduğu gibi kabul edebilen, ihtiyaçlarının farkında ve bunları giderecek yolları keşfedip doğru şekilde kullanabilen, demokratik tutum sergileyebilen bireyler olmaları beklenir. Bu beklentileri karşılayacak tutum ve davranışların kazanılmasında öncelikle aile daha sonra diğer sosyal ortamlar etkin rol oynar.

Bu çalışma ile toplumun eğitimine talip olan öğretmen adaylarının kendini gerçekleştirmeye yönelik kişisel yönelimlerinin belirlenmesi ile, yönelimlerin oluşma sürecinde etkili olan cinsiyet gibi biyolojik yapıların yanı sıra aile ve alınan eğitim gibi sosyal yapıların etkisini tekrar gözden geçirme şansı yakalanmış olacaktır. Böylece hem aile bağlamında hem de öğretmen adayına sunulan eğitim bağlamında bireylerin kişisel gelişimine katkı sağlayacak unsurlar belirlenebilecek ve eksiklikleri gidermeye yönelik önerilerin geliştirilmesine olanak sağlanabilecektir.

3. YÖNTEM (METHODS)

3.1. Araştırma Modeli (Research Model)

Bu araştırma, öğretmen adaylarının kişisel yönelimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi amacı ile tarama modeline göre hazırlanmıştır. Tarama modelleri, geçmişten ya da şu anda halen mevcut olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan durum, olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içerisinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar 2006).

3.2. Araştırma Grubu (Research Group)

Araştırmanın evrenini 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Marmara Üniversite Atatürk Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem grubu, bu evrenden basit tesadüfi örnekleme yolu ile belirlenmiştir. Tesadüfi örneklemede her birimin örnekleme seçilmede eşit ve bağımsız olma olasılığı vardır (Balcı, 2005). Bu doğrultuda fakültenin PDR, Güzel Sanatlar (Resim, Müzik), Matematik (İlköğretim ve orta öğretim), Yabancı Dil (İngilizce, Fransızca ve Almanca), Sosyal Alanlar (Tarih ve Coğrafya), Fen Alanları (Fizik, Kimya ve Biyoloji) ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği bölümlerinde okuyan 364'ü (%57) kız, 275'i (%43) erkek olmak üzere toplam 639 öğretmen adayını örneklem grubunu oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplanma Araçları (Data Collection Tools)

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu (Personal Informational Sheet)

Bu form, araştırmanın amacına bağlı olarak katılımcıların yaş, cinsiyet, okunan bölüm, anne-baba eğitim durumu, kardeş sayısı ve doğum sırası gibi demografik bilgilere ilişkin cevapların alınabileceği sorulardan oluşmaktadır.

3.3.2. Kişisel Yönelim Envanteri (Personal Orientation Inventory)

Rogers ve Maslow'un kuramına dayanarak Shostrom (1968) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Kuzgun (1973) tarafından gerçekleştirilmiştir.

Envanter, zorunlu seçmeli (iki ifadeden birini seçmeyi) gerektiren tipte 150 çift davranış ya da değer karşılaştırılmasından meydana gelmiştir. Bunların 23 çifti "Zamanı iyi kullanma", 127'si ise, "Desteği içten alma" özelliklerini ölçmektedir. Envanterin bu iki temel ölçeği dışında, 150 maddenin çeşitli bileşimleri ile oluşan 10 alt ölçek daha bulunmaktadır. Bu alt ölçekler arasında madde ortaklığı olup, bir maddenin üç dört alt ölçekte yer aldığı

görülmektedir. Ölçekte yer alan 12 alt boyut şunlardır: Zamanı iyi kullanma, desteği içten alma, kendini gerçekleştirmeye götüren değerler, varoluşsal bir hayat sürme, duyguları açıklama, içten geldiği gibi davranabilme, kendine saygı, kendini kabul, insanın doğası hakkında olumlu görüşe sahip olma, dünyaya uzlaşıcı bir gözle bakabilme, saldırganlık eğilimlerini kabul edebilme ve başkaları ile yakınlık kurabilme (Kuzgun, 1973; Kuzgun ve Bacanlı, 2005).

Güvenirlilik analizlerine göre Kişisel Yönelim Envanterinin Cronbach Alpha güvenirlilik katsayısı 0.91 ile 0.93 arasında değişmektedir (Kuzgun ve Bacanlı, 2005).

3.4. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi (Data Gathering and Analysis)

Verilerin toplanmasında gönüllülük esas alınmıştır. Envanter, gruplar halinde uygulanmış, uygulama süresi 15-20 dakika arasında değişmiştir. Boş bırakılan ya da doldurma hatası olan envanterler, analizlere tabi tutulmamıştır. Veriler, SPSS for WINDOWS 15 paket programı yardımı ile analiz edilmiştir. Analizlerde yüzde ve frekansların yanı sıra, değişkenlerin kişisel yönelimlerinde farklılaşmaya sebep olup-olmadığı bağımsız grup t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile sınanmıştır.

4. BULGULAR (FINDINGS)

Araştırmanın ana değişkenlerine ait ortalama ($\bar{x}$) ve standart sapma (ss) değerleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmen adaylarının kişisel yönelimlerine ait ortalama ($\bar{x}$) ve standart sapma (ss) değerleri
(Table 1. Mean (M) and standard deviations (sd) of teacher candidates' personal orientations)

Değişkenler	N	$\bar{x}$	ss
Desteği İçten Alma	639	105,85	11,25
Zamanı İyi Kullanma	639	15,93	2,50
Kendini Gerçekleştirme Değerleri	639	22,63	2,20
Varoluşsal Bir Yaşam Sürme	639	23,33	3,48
Duyguları Açıklama	639	20,18	2,42
İçten Geldiği Gibi Davranma	638	14,52	2,07
Kendine Saygı	639	13,67	1,45
Dünyaya Uzlaşıcı Bir Gözle Bakabilme	639	7,99	1,17
Saldırganlığın Kabulü	639	21,28	3,18
Başkaları İle Yakınlık Kurabilme	639	22,31	2,97
Kendini Kabul	639	21,70	3,17
İnsan Doğası Hakkında Olumlu Görüş	639	13,30	2,13

Öğretmen adaylarının kişisel yönelimlerinin cinsiyet açısından incelenmesi amaçlanmış ve bu doğrultuda bağımsız grup t-testi gerçekleştirilmiştir. Bulgular Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Kişisel Yönelimin Cinsiyete Göre Farklılaşım Farklılaşmadığına Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t-Testi Sonuçları

(Table 2. Independent Sample t-test for Gender and Personal Orientations)

Değişkenler	Cinsiyet	N	X	ss	sd	T
Kendini Kabul ve Anlama	Kız	364	22,21	3,09	637	3,42**
	Erkek	275	21,36	3,13		
Kendini Gerçekleştirme	Kız	364	22,89	1,92	637	2,09*
	Erkek	275	22,53	2,33		
Duyguları Açıklama	Kız	364	20,61	2,42	637	3,36**
	Erkek	275	19,94	2,58		
Başkaları ile Yakınlık	Kız	364	22,65	3,06	637	2,78**
	Erkek	275	22,01	2,81		
İçten Geldiği Gibi Dav.	Kız	364	14,35	1,93	637	-2,62**
	Erkek	275	14,77	2,09		
Zamanı İyi Kullanma	Kız	364	15,64	2,42	637	-3,51***
	Erkek	275	16,34	2,54		
Desteği İçten Alma	Kız	364	104,28	11,04	637	-3,70***
	Erkek	275	107,56	11,13		
İnsanın Doğası Olumlu Görüş	Kız	364	13,24	2,08	637	-4,61***
	Erkek	275	13,99	1,96		
Saldırganlık Eğilimlerini Kabul	Kız	364	20,74	3,04	637	-5,14***
	Erkek	275	22,00	3,07		
Kendine Saygı	Kız	364	13,65	1,56	637	-1,60
	Erkek	275	13,83	1,26		
Varoluşsal Bir Hayat Sürme	Kız	364	23,08	3,50	637	-1,31
	Erkek	275	23,43	3,24		
Dünyaya Uzlaştırıcı Bir Gözle Bakabilme	Kız	364	7,99	1,16	637	-1,73
	Erkek	275	8,1491	1,12		

*p< 0.05, **p< 0.01, ***p< 0.001

Tablo 2’de görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının kişisel yönelimlerinde cinsiyet değişkenine göre farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu farklılıklar Kendini Kabul-Anlama ($t=3,42, p<.01$), Kendini Gerçekleştirmeye Götüren Değerler ($t=2,09, p<.05$), Duyguları Açıklama ($t=3,36, p<.01$) ve Başkaları ile Yakınlık Kurabilme ($t=2,78, p<.01$) alt boyutlarında kızlar lehine oluşmuştur. Diğer boyutlardan İçten Geldiği Gibi Davranma ($t=-2,62, p<.01$), Zamanı İyi Kullanma ($t=-3,51, p<.001$), Desteği İçten Alma ($t=-3,70, p<.001$), İnsanın Doğası Hakkında Olumlu Görüşe Sahip Olma ($t=-4,61, p<.001$) ve Saldırganlık Eğilimlerini Kabul Edebilme ($t=-5,14, p<.001$) alt boyutlarında ise erkek katılımcılar lehine farklılıklar elde edilmiştir. Kendine saygı, varoluşsal bir hayat sürme, dünyaya uzlaştırıcı bir gözle bakabilme alt boyutlarında cinsiyet, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa neden olmamıştır.

Araştırmanın bir diğer amacı, öğretmen adaylarının okudukları bölüme göre kişisel yönelimlerinin farklılaşım-farklılaşmadığının incelenmesidir. Bu doğrultuda tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmış olup, sadece anlamlı farklılık olan alt ölçeklere ait bulgular Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3. Kişisel Yönelimin Okunan Bölüme Göre Farklılaşım Farklılaşmadığına Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

(Table 3. The Result of ANOVA for Personal Orientations in Terms of Department)

	Bölümler	N	X	ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F
Desteği İçten Alma	PDR	98	109,5	10,36	G.Arası	2734,44	6	455,74	2,42*
	Güzel Sanat	101	104,9	11,37	G.İçi	77970,530	632	123,37	
	Matematik	87	104,7	9,79	Toplam	80704,970	638		
	Yabancı Dil	85	105,5	11,25					
	Sosyal Alan	100	104,2	13,02					
	Fen Alanları	94	105,9	10,57					
	DKAB	74	106,0	11,34					
	Toplam	639	105,8	11,24					
Zamanı Kullanma	PDR	98	16,50	2,25	G.Arası	371,64	6	61,9	2,44*
	Güzel Sanat	101	15,58	2,49	G.İçi	3610,19	632	5,71	
	Matematik	87	15,65	2,44	Toplam	3981,83	638		
	Yabancı Dil	94	15,38	2,67					
	Sosyal Alan	100	16,10	2,58					
	Fen Alanları	85	16,19	2,42					
	DKAB	74	16,13	2,45					
	Toplam	639	15,93	2,49					
Kendine Saygı	PDR	98	13,85	1,31	G.Arası	35,99	6	5,99	2,19*
	Güzel Sanat	101	13,97	1,10	G.İçi	1298,34	632	2,05	
	Matematik	87	13,55	1,30	Toplam	1334,33	638		
	Yabancı Dil	94	13,31	1,61					
	Sosyal Alan	100	13,62	1,52					
	Fen Alanları	85	13,58	1,64					
	DKAB	74	13,76	1,51					
	Toplam	639	13,66	1,44					

*p< 0.05, **p< 0.01, ***p< 0.001

ANOVA bulgularına göre öğretmen adaylarının Desteği İçten Alma (F=2,42, p<.05), Zamanı İyi Kullanma (F=2,44, p<.05), ve Kendine Saygı (F=2,19, p<.05) puanlarında, okudukları bölüme göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar elde edilmiştir.

Farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere çoklu karşılaştırmalarda varyansların eşit olmasından dolayı post-hoc olarak Scheffe testinden yararlanılmıştır. Scheffe testine göre Desteği İçten Alma boyutunda PDR ve Sosyal Alanlar Öğretmenliği okuyanları arasında anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. PDR bölümünde okuyan öğretmen adaylarının Desteği İçten Alma puanları Sosyal Alanlar öğrencilerine göre daha yüksek bulunmuştur. Zamanı İyi Kullanma alt boyutunda, PDR ve Yabancı Diller bölümleri arasında farklılıklar oluşurken, PDR bölümünde okuyan öğretmen adaylarının Yabancı Dillerde okuyanlara göre Zamanı İyi Kullanma puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Son olarak, Kendine Saygı puanlarında Güzel Sanatlar ve Yabancı Diller bölümleri arasında farklılık oluşmuştur. Güzel Sanatlar bölümünde okuyan öğretmen adayları, Yabancı Diller bölümünde okuyanlara göre daha yüksek puan elde etmiştir.

Öğretmen adaylarının kişisel yönelimlerinin anne eğitim düzeyine göre incelenmesi araştırmanın bir diğer amacını oluşturmaktadır. Bu amaçla yapılan ANOVA testinden anlamlı farklılık oluşan alt boyutlara ait bulgular Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4. Kişisel Yönelimin Anne Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığına Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

(Table 4. The Result of ANOVA for Personal Orientations in Terms of Education Level of Mother)

	Anne Eğitimi	N	X	ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F
Varoluşsal Bir Hayat Sürme	İlk	175	22,82	3,48	G.Arası	413,13	3	137,71	11,96***
	Orta	188	24,42	3,23	G.İçi	7310,20	635	11,51	
	Lise	182	23,32	3,23	Toplam	7723,33	638		
	Üniversite	94	22,08	3,80					
	Toplam	639	23,33	3,47					
Duygusal Bakımdan Açık Olma	İlk	175	19,59	2,18	G.Arası	88,26	3	29,42	5,10**
	Orta	188	19,89	2,49	G.İçi	3660,68	635	5,77	
	Lise	182	20,29	2,41	Toplam	3748,94	638		
	Üniversite	94	20,64	2,55					
	Toplam	639	20,18	2,42					
Kendine Saygı	İlk	175	13,46	1,23	G.Arası	44,06	3	14,69	7,22***
	Orta	188	13,24	1,37	G.İçi	1290,27	635	2,03	
	Lise	182	13,73	1,55	Toplam	1334,33	638		
	Üniversite	94	13,98	1,60					
	Toplam	639	13,66	1,44					
Kendini Kabul Edebilme	İlk	175	20,71	2,95	G.Arası	273,45		91,15	9,45***
	Orta	188	21,17	3,02	G.İçi	6119,26		9,64	
	Lise	182	21,85	3,36	Toplam	6392,71			
	Üniversite	94	22,52	2,98					
	Toplam	639	21,69	3,16					

*p<0.05, **p<0.01, ***p< 0.001

ANOVA bulgularına göre öğretmen adaylarının annelerinin eğitim düzeyleri Varoluşsal Bir Hayat Sürme (F= 11, 96, p<.001), Duygusal Bakımdan Açık Olma (F= 5,10, p<.01), Kendine Saygı (F=7,22, p<.001), Kendini Kabul Edebilme (F=9,45, p<.001) alt boyutlarında anlamlı farklılıklar oluşturmuştur.

Scheffe testine göre bu farklılıklar, *Varoluşsal Bir Hayat Sürme* alt boyutunda anneler ortaokul mezunu olanlar ile ilkokul, lise ve üniversite mezunu olanlar arasında oluşmuştur. Annesi ortaokul mezunu olan öğretmen adayları, *Varoluşsal Bir Hayat Sürme* alt boyutundan diğerlerine göre daha yüksek puan elde etmişlerdir. *Duygusal Bakımdan Açık Olma* alt boyutunda ise farklılık, annesi üniversite mezunu olanlar ile annesi ilkokul ve ortaokul mezunu olanlar arasında çıkmıştır. Annesi üniversite mezunu olanların *Duygusal Bakımdan Açık Olma* puanları, annesi ilkokul ve ortaokul mezunu olanlardan daha yüksek hesaplanmıştır. *Kendine Saygı puanlarında*, annesi üniversite mezunu olanlar ile annesi ilkokul ve ortaokul mezunu olanlar arasında farklılık elde edilmiştir. Anneleri üniversite mezunu olan öğretmen adayları, annesi ilkokul ve ortaokul

mezunu olanlara göre daha yüksek Kendine Saygı puanları elde etmişlerdir. Anne eğitim düzeyine göre farklılaşan bir diğer alt boyut *Kendini Kabul Edebilme* boyutudur. Bulgular annesi üniversite mezunu olan öğretmen adaylarının, anneleri ilk ve ortaokul mezunu olanlara göre daha yüksek kendini kabul edebilme puanına sahip olduklarını göstermektedir.

Baba eğitim düzeyine göre öğretmen adaylarının kişisel yönelimleri ANOVA ile sınanmış, istatistiksel olarak anlamlı çıkan bulgular Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Kişisel Yönelimin Baba Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığına Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

(Table 5. The Result of ANOVA for Personal Orientations in Terms of Education Level of Father)

	Baba Eğitimi	N	X	ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F
Varoluşsal Bir Hayat Sürme	İlk	102	22,70	3,03	G.Arası	119,54	3	39,85	3,33*
	Orta	119	23,23	3,48	G.İçi	7603,78	635	11,97	
	Lise	266	23,80	3,46	Toplam	7723,33	638		
	Üniversite	152	22,98	3,70					
	Toplam	639	23,33	3,47					
Duygusal Bakımdan Açık Olma	İlk	102	19,53	2,39	G.Arası	93,90	3	31,30	5,44**
	Orta	119	20,69	2,37	G.İçi	3655,04	635	5,76	
	Lise	266	20,35	2,43	Toplam	3748,94	638		
	Üniversite	152	19,90	2,36					
	Toplam	639	20,18	2,42					
Kendini Kabul Edebilme	İlk	102	20,99	2,67	G.Arası	152,81	3	50,94	5,18**
	Orta	119	21,34	3,64	G.İçi	6239,89	635	9,83	
	Lise	266	22,24	3,18	Toplam	6392,71	638		
	Üniversite	152	21,53	2,89					
	Toplam	639	21,69	3,16					
İnsan Tabiatı Hk. Olumlu Görüş	İlk	102	12,99	1,65	G.Arası	52,29	3	17,43	3,88**
	Orta	119	13,51	2,38	G.İçi	2852,81	635	4,49	
	Lise	266	12,91	1,91	Toplam	2905,10	638		
	Üniversite	152	13,53	2,25					
	Toplam	639	13,29	2,13					

*p<0.05, **p<0.01, ***p< 0.001

ANOVA bulgularına göre öğretmen adaylarının babalarının eğitim düzeylerine göre, Varoluşsal Bir Hayat Sürme (F= 3,33, p<.05), Duygusal Bakımdan Açık Olma (F= 5,44, p<.01), Kendini Kabul Edebilme (F=5,18, p<.01) ve İnsan Tabiatı Hakkında Olumlu Bir Görüşe Sahip Olma (F=3,88, p<.01) alt boyutlarında anlamlı farklılıklar oluşmuştur.

Scheffe testine göre bu farklılıklar, *Varoluşsal Bir Hayat Sürme* alt boyutunda babaları ilköğretim ve lise mezunu olanlar arasında ve lise mezunları lehine ortaya çıkmıştır. *Duygusal Bakımdan Açık Olma* boyutunda babaları ilköğretim mezunu olanlar ile babaları ortaokul ve lise mezunları arasında farklılıklar elde edilmiştir. Babaları ilköğretim mezunu olanların Duygusal Bakımdan Açık Olma puanları, babaları ortaokul ve lise mezun olanlardan daha düşük çıkmıştır. *Kendini Kabul Edebilme* boyutundaki farklılık, babaları lise mezunu olanlar ile

babaları ilkököl ve ortaoköl mezunu olanlar arasında çıkmıştır. Babaları lise mezunu olan öğretmen adaylarının Kendini Kabul Edebilme puanları diğer iki gruptakilere göre daha yüksek bulunmuştur. Son olarak *İnsan Tabiatı Hakkında Olumlu Bir Görüşe Sahip Olma* puanlarında babaları üniversite mezunu olanlar ile ilkököl ve lise mezunu olanlar arasında farklıklar elde edilmiştir. Babaları üniversite mezunu olan öğretmen adaylarının İnsan Tabiatı Hakkında Olumlu Bir Görüşe Sahip Olma puanları, babaları ilkököl ve lise mezunu olanlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Araştırmmanın bir başka değişkeni olan kardeş sayısı değişkenine göre, öğretmen adaylarının kişisel yönelimlerinde bir farklılığın olup olmadığı ANOVA testi ile sınanmış, anlamlı çıkan bulgular Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Kişisel Yönelimin Kardeş Sayısına Göre Farklılaşım Farklılaşmadığına Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

(Table 6. The Result of ANOVA for Personal Orientations in Terms of Number of Siblings/Brothers)

	Kardeş Sayısı	N	X	ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F
Duygusal Bakımdan Açık Olma	Yok	108	20,77	1,88	G.Arası	62,10	3	20,70	3,56*
	1 kardeş	256	20,05	2,44	G.İçi	3686,84	635	5,80	
	2 kardeş	143	19,70	2,49	Toplam	3748,94	638		
	4,5,...	132	20,17	2,50					
	Toplam	639	20,18	2,42					
Kendine Saygı	Yok	108	14,20	1,04	G.Arası	28,79	3	9,60	4,66*
	1 kardeş	256	13,60	1,49	G.İçi	1305,54	635	2,06	
	2 kardeş	143	13,48	1,54	Toplam	1334,33	638		
	4,5,...	132	13,67	1,37					
	Toplam	639	13,66	1,44					
Kendini Kabul Edebilme	Yok	108	22,87	2,84	G.Arası	148,06	3	49,35	5,01*
	1 kardeş	256	21,46	3,04	G.İçi	6244,66	635	9,83	
	2 kardeş	143	21,34	3,31	Toplam	6392,71	638		
	4,5,...	132	21,87	3,29					
	Toplam	639	21,69	3,16					

*p<0.05, **p<0.01, ***p< 0.001

ANOVA bulgularına göre öğretmen adaylarının sahip oldukları kardeş sayısı, Duygusal Bakımdan Açık Olma (F=3,56, p<.05), Kendine Saygı (F=4,66, p<.05) ve Kendini Kabul Edebilme (F=5,01, p<.01) alt boyutlarında istatistiksel olarak bir farklılaşım oluşturmuştur.

Scheffe post-hoc testine göre *Duygusal Bakımdan Açık Olma* alt boyutunda tek çocuk olanlar ile iki kardeş olanlar arasında bir farklılık oluşmuştur. Tek çocuk olanlar, bu boyuttan daha yüksek puan elde etmişlerdir. *Kendine Saygı* ve *Kendini Kabul Edebilme* alt boyutlarında ise, tek çocuk olan öğretmen adayları ile iki ve üç kardeş olanlar arasında fark elde edilmiştir. Tek çocuk olanların, iki ve üç kardeş olanlardan daha daha yüksek Kendine Saygı ve Kendini Kabul Edebilme puanları elde ettiği görülmektedir.

Son olarak doğum sırası değişkenine göre öğretmen adaylarının kişisel yönelimleri incelenmiş, ANOVA sonuçlarına göre istatistiksel olarak anlamlı çıkan bulgular Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Kişisel Yönelimin Doğum Sırası Değişkenine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığına Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

(Table 7. The Result of ANOVA for Personal Orientations in Terms of Birth Order)

	Doğum Sırası	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F
Desteği İçten	İlk	321	107,81	10,37	G.Arası	2768,02	2	1384,01	11,29***
	Ortanca	207	104,54	12,25	G.İçi	77936,94	636	122,54	
	Son	111	102,59	10,67	Toplam	80704,97	638		
	Toplam	639	105,84	11,24					
Kendini Kabul Edebilme	İlk	321	22,12	2,97	G.Arası	131,72	2	65,86	6,69**
	Ortanca	207	21,43	3,29	G.İçi	6260,99	636	9,84	
	Son	111	20,96	3,29	Toplam	6392,71	638		
	Toplam	639	21,69	3,16					
Sald. Eğ. Kabul Edebilme	İlk	321	21,59	3,13	G.Arası	86,54	2	43,27	4,33*
	Ortanca	207	21,16	3,19	G.İçi	6347,19	636	9,98	
	Son	111	20,59	3,16	Toplam	6433,73	638		
	Toplam	639	21,28	3,17					

*p<0.05, **p<0.01, ***p< 0.001

ANOVA bulgularına göre, doğum sırası değişkenine göre Desteği İçten Alma (F=11,29, p< .001), Kendini Kabul Edebilme (F=6,69, p<.01) ve Saldırganlık Eğilimlerini Kabul Edebilme (F=4,33, p<.05) alt boyutlarında farklılıklar ortaya çıkmıştır.

Scheffe bulgularına göre *Desteği İçten Alma* ve *Kendini Kabul Edebilme* alt boyutlarında ilk çocuk olanlar ile ortanca ve son çocuk olanlar arasında bir farklılık oluşmuştur. İlk çocuk olanlar, bu boyuttan daha yüksek puan elde etmişlerdir. *Saldırganlık Eğilimlerini Kabul Edebilme* alt boyutunda ise, ilk çocuk olan öğretmen adayları ile son çocuk olanlar arasında istatistiksel fark elde edilmiştir. İlk çocuk olanların, son çocuk olanlardan daha yüksek Saldırganlık Eğilimlerini Kabul Edebilme puanı elde etmişlerdir.

4. TARTIŞMA VE ÖNERİLER (DISCUSSIONS AND RECOMMENDATIONS)

Kendini gerçekleştirme, eğitimin ve bireysel gelişimin nihai amacını oluşturmaktadır. Yaşam boyu devam eden bu süreç içerisinde, insan yaşamının şekillenmesinde bu denli önemli bir yere sahip olan öğretmenlerin kendini tanıması, olduğu gibi kabul edebilmesi, var olan potansiyelini ortaya çıkarabilecek ve geliştirecek arayışlara girebilmesinin yanı sıra diğer insanların da varlığının ve ihtiyaçlarının fark edip kabul edebilmeleri hem bireysel hem de mesleki gelişimlerine olumlu katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda geleceğimizi yetiştirecek olan son sınıf öğretmen adaylarının kişisel yönelimlerinin belirlenmesi amacıyla kendilerini gerçekleştirme sürecinde etkili olan faktörler üzerinde tartışmak ve olumlu katkı sağlayacak bir takım önlemler almak gerekliliği bu araştırmanın çıkış noktasını oluşturmuştur.

Araştırmada öğretmen adaylarının cinsiyet, okunan bölüm, anne-baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı ve doğum sırası değişkenine göre kişisel yönelimlerinin farklılaşım farklılaşmadığı sorularına cevap aranmıştır. Elde edilen bulgulara göre, cinsiyet kişisel yönelimler üzerinde belirleyici bir değişken olarak işlev görmüştür. Kız öğretmen adaylarının "Kendini Kabul ve Anlama, Kendini Gerçekleştirmeye Götüren

Değerler, Duyguları Açıklama ve Başkaları ile Yakınlık Kurabilme" becerilerine daha fazla sahip oldukları gözlemlenirken; erkeklerin "İçten Geldiği Gibi Davranma, Zamanı İyi Kullanma, Desteği İçten Alma, İnsanın Doğası Hakkında Olumlu Görüşe Sahip Olma ve Saldırganlık Eğilimlerini Kabul Edebilme" gibi tutum ve davranışları daha fazla sergileme eğiliminde oldukları ortaya konmuştur. Buna karşın "Kendine Saygı, Varoluşsal Bir Hayat Sürme, Dünyaya Uzlaştırıcı Bir Gözle Bakabilme" alt boyutlarında cinsiyet bir farklılığa neden olmamıştır.

Elde edilen bu bulgu, bazı araştırmaların bulguları ile (Ertem, 2002; Sezer ve Ertem 2004; Çelikkaleli ve Gündoğdu, 2005) ile uyumluluk gösterirken; bazıları (Sungur ve Yüksek, 2009) ile farklılık göstermektedir. Kız ve erkek öğretmen adayları arasında elde edilen bu farklılıkların, cinsiyetten öte kazanılmış cinsiyet rolleri ile ilişkili olduğu düşünülebilir. Kızların kendilerini geliştirmeye odaklanmaları, gizil güçlere güvenme ve onları gerçekleştirme eğiliminde olmaları, duygularını paylaşma ve diğer insanlarla yakın ilişkiler kurma eğilimleri, toplumun "kız" olarak sergilemesi beklenen tutum ve davranışlara uygun olarak gelişmektedir. Öte yandan erkeklerin, içten geldiği gibi davranmaları, insanları olumlu şekilde kabul etmeleri ve saldırganlık gibi eğilimlerini kabul etmeleri toplumsal kazanımların uzantıları olarak "erkek" si davranışların yansımaları olarak değerlendirilebilir. Ayrıca aileden uzakta, üniversite ortamında yaşama durumunun kız ve erkekte kendini ve diğerlerini algılamalarında farklılık yarattığı düşünülebilir.

Araştırmanın amacına paralel olarak "öğretmen adaylarının kişisel yönelimleri, okudukları bölüm açısından farklılaşmakta mıdır?" sorusuna cevap aranmıştır. Elde edilen bulgulara göre öğretmen adaylarının "Desteği İçten Alma, Zamanı İyi Kullanma ve Kendine Saygı" düzeyleri okudukları bölüme göre farklılık göstermektedir. *Desteği içten alma*, dış çevreye mümkün olduğu kadar az bağımlı olabilme, kendine yetebilme, içsel değer sistemlerine göre davranma yönelimlerini işaret ederken; *zamanı iyi kullanma* ile de şimdiki yaşama, geçmişi ve geleceği şimdiki zamana anlamlı bir devamlılık halinde bağlayabilme becerileri ifade edilmektedir (Kuzgun ve Bacanlı, 2005). Sonuçlar PDR bölümünde okuyan öğretmen adaylarının, Sosyal Alanlar (Tarih, Coğrafya) Öğretmenliği öğrencilerine göre daha fazla Desteği İçten Alma; yine PDR öğrencilerinin Yabancı Diller bölümünde okuyan öğretmen adaylarına göre Zamanı İyi Kullanma eğiliminde olduklarını göstermektedir. Ayrıca Güzel Sanatlar bölümünde okuyan öğretmen adayları ile Yabancı Diller bölümünde okuyanlar arasında *Kendine Saygı* açısından farklılıklar oluştuğu görülmüştür.

Okunan bölüm açısından ortaya çıkan bu farklılıklar ve daha önceki çalışmalardan (Ertem, 2002) elde edilen benzer bulgular, alınan eğitimin önemini bir defa daha ortaya koymaktadır. Özellikle PDR bölümünde okutulan kuramsal ve uygulamaya dönük derslerin öğrencilerin birey olma, kendine ve başkalarına ilişkin farkındalık kazanma, zamanı yaşamda etkin kullanma ve "şimdi ve burada"yı yaşamaya ilişkin bilinç ve duyarlılık kazanmalarına olanak hazırlamaktadır. Öte yandan "Desteği İçten Alma" boyutunda en düşük puanın Sosyal Alanlar Öğretmenliği bölümü öğrencilerine ait olması da bir başka gerçeği işaret etmektedir. Mezuniyet sonrasında atamaları en az olan ve diğer dallara göre alternatif alanlarda iş bulmada daha fazla sorun yaşayan bu bölüm öğrencilerinin gelecek kaygıları bu bulgu ile tekrar ortaya konmuştur. Ayrıca "Kendine Saygı" boyutunda Güzel Sanatlar Öğretmenliği lehine ortaya çıkan bulgu da önemli bir veridir. Elde edilen bu bulgu, benliği ve dünyayı sanatçı bakış açısıyla algılama, kabul ve saygının bir doğurgusu olarak değerlendirmek mümkündür. Tüm bunlar okunan bölümün etkisi sınamak ve eğitim programlarını bu

doğrultuda tekrar gözden geçirebilmek için, daha sonraki çalışmalarda boylamsal ve nitel araştırmaların gerekliliğini göstermektedir.

Araştırmanın bir diğer amacı anne ve baba eğitiminin kişisel yönelimlere etkisinin araştırılmasıdır. Çocukluk döneminde anne-babanın öğrenim durumunun, çocuklarıyla kuracağı ilişkiyi, onlara kazandıracağı davranış kalıplarını, tutum ve inançlarını, kişisel yönelimleri etkileyeceği görüşünden yola çıkılarak, bu problem oluşturulmuştur. Sonuçlar anne eğitiminin "Varoluşsal Bir Hayat Sürme, Duygusal Bakımdan Açık Olma, Kendine Saygı ve Kendini Kabul Edebilme" boyutlarında farklılıklar oluşturduğunu göstermektedir. Bulgular, genel bir ifade ile üniversite mezunu anneye sahip olma durumunu özellikle ilk ve ortaokul mezunu annesi olmaya göre bu boyutlarda kişisel yönelimleri olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde Karakavak-Çırak (2006), "annenin okuryazar veya ilkökul mezunu olmasının öğrencilerin kendini gerçekleştirme puanında "düşük" kategoride bulunmasına sebep teşkil ettiği" sonucuna ulaşmışlardır.

Bu sonuçlar, üniversite eğitiminin sadece kadına avantajlar sağlamakla kalmayıp, anne olarak yetiştirdiği çocuğun kendini ve duyguları tanıma, kabul etme, ilke ve kuralları uygulamada esnek olma, dış ölçütlere ve başkalarının beklentilerine katı bir biçimde bağlı olmama, kendi varoluşsal hayatını sürme becerileri geliştirmesini de desteklediğini göstermektedir.

Baba eğitim durumu açısından bulgular değerlendirildiğinde, anneye benzer şekilde "Varoluşsal Bir Hayat Sürme, Duygusal Bakımdan Açık Olma ve Kendini Kabul Edebilme"de farklılıklar elde edilmiştir. Baba eğitim düzeyi ayrıca "İnsan Tabiatı Hakkında Olumlu Bir Görüş Sahip Olma" açısından da farklılık yaratmıştır. Sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, babaları ilkökul mezunu olan öğretmen adaylarının kişisel yönelimleri açısından daha dezavantajlı durumda olduğunu işaret etmektedir. Bu, babaların eğitim düzeylerinden öte ilkökul mezunu olmalarının öğretmen adaylarının kişisel gelişimi desteklemede yetersiz kaldıkları şeklinde değerlendirilebilir.

Annenin eğitimi düzeyinin artışı, öğretmen adaylarına bir avantaj sağlarken; babaların eğitim durumunun yüksek olması sadece İnsan Tabiatı Hakkında Olumlu Bir Görüş Sahip Olma anlamında destekleyici rol oynamaktadır. Bu boyut, insanı yaratılış itibarıyla iyi ve geçimli bir varlık olarak görme olarak tanımlanmaktadır (Kuzgun ve Bacanlı, 2005). Anne babanın eğitimin yarattığı farklı etki bir başka çalışmayla da desteklenmektedir. Çelikkaleli ve Gündoğdu (2005) çalışmalarında, benlik ile bağlantılı olarak öğrencilerin özerklik psikolojik ihtiyacının annenin eğitim düzeyine göre değişirken; babanın eğitim düzeyine göre değişmediği sonucuna ulaşmışlardır.

Literatür ışığında elde edilen tüm bu sonuçlardan annelerin, çocuklarının gelişimleri ve tüm yaşam dönemlerini kapsayacak şekilde üzerindeki etkilerinin babadan daha farklı ve daha etkin olduğunu işaret etmektedir. Bu nedenle annenin eğitim düzeyinin, çocukların kendilerini gerçekleştirme örüntülerinin oluşmasında etkili olacağı, anne-baba eğitimleri ile sağlıklı kişilik ve kişisel yönelimlerin kurulabileceği unutulmamalıdır. Ayrıca anne-baba eğitim düzeyinin yanı sıra bu eğitimlerden aldıkları bilgi ve becerileri anne-babalık yaşantılarında nasıl kullandıklarının saptanması, konunun derinlemesine incelenmesini sağlayacaktır.

Kardeş sayısı ve doğum sırası bireysel psikolojide, kişiliğe ve ilişkilere etki eden güçlü bir faktör olarak değerlendirilir (Corey, 2009). Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre, tek çocuk olma durumunun "Duygusal Bakımdan Açık Olma, Kendine Saygı ve Kendini Kabul Edebilme" gibi kişisel yönelimlerde olumlu etki oluşturmuştur. Benzer şekilde Dağlı ve Beyazsaçlı (2010) üç ve daha fazla kardeşi olan

bireylerin kendini gerçekleştirme oranının anlamlı düzeyde daha düşük olduğu sonucunu elde etmişlerdir.

Çocuğa verilen önemin artışı, ailelerin ekonomik ve sosyal yaşam koşulları dikkate alındığında; tek çocukların ebeveynleri ve çevreleri tarafından daha fazla önemsendikleri, özen gösterildikleri ve desteklendikleri gözlemlenmektedir. Bu durumun tek çocuk olarak büyüyen öğretmen adayları için kendini olumlu şekilde algılama, kabul edebilme, saygı duyma ve duygusal farkındalığın gelişmesi gibi kişisel yönelimlerin gelişmesine olanak sağladığı düşünülebilir. Çok kardeşli olanlara göre tek çocuk olanların, bireysel ilginin yanı sıra gelir paylaşımında da avantajlı duruma gelmesi, kişisel gelişimlerini olumlu yönde etkilediğini düşündürmektedir.

Doğum sırasına göre kişisel yönelimler incelendiğinde; ilk çocuk olan öğretmen adaylarının "Desteği İçten Alma, Kendini Kabul Edebilme"nin yanı sıra "Saldırganlık Eğilimlerini Kabul Edebilme" yönelimlerinin de daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu bulgu kültürlerarası çalışmalarla (Phillips ve Phillips, 1994; Stewart ve Campbell, 1998) paralellik göstermektedir. Guastello ve Guastello (2002) doğum sırasının benlik saygısı ve kişilik özelliklerinde bir etkisi olmadığını, bunun bir varsayım olduğunu savunurken; Kanazawa (2012) doğum sırasından ziyade ailedeki çocuk sayısının belirleyici bir değişken olduğuna dikkati çekmektedir.

Araştırmada ilk çocuklar lehine oluşan farklılıklar, ilk çocukların varoluşsal sorumluluklarını alma, daha az dışa bağımlı olma, kendine yetebilme ve içsel değer sistemlerine göre davranma becerilerinin daha fazla geliştiğini; eksik ve kusurlu yanlarının farkında olup bunları kişiliğinin istedik yönleri gibi kabullenebildiklerini göstermektedir. Bu doğrultuda öfke ve saldırganlık öğelerini de kişiliğin bir parçası sayıp kabullenmiş olduklarını düşündürmektedir.

Sonuç olarak kendini kabul etme, duygusal farkındalık, yeni yaşantılara açık olma, fikir ve düşüncelerini tartışabilme, desteği kendinden alma, insanları olumlu şekilde kabul edebilme gibi kendini gerçekleştirmeye götüren kişisel yönelimlerin oluşmasında aile, çevre ve okul gibi sosyal ortamların önemli birer değişken olduğu tekrar ortaya konmuştur. Ancak daha derin ve kapsamlı bilgiler verebilecek nitel araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Elde edilen bulgular dikkate alındığında, şu öneriler yapılabilir:

- Ana-baba okulları gibi eğitimlerle toplumun çocuk yetiştirme konusunda bilgilendirilmesi,
- Öğretmenlere yönelik hem bireysel hem de mesleki gelişmelerine katkı sağlayacak içeriklerden oluşan hizmet içi eğitimlerin planlanması,
- Üniversite eğitim programlarının kapsam ve içerik bağlamında eleştirel düşünme, yaratıcılık ve duygusal farkındalığın gelişmesine olanak sağlayacak şekilde sorgulayıcılığı, sorumluluk almayı ve araştırmayı geliştirecek şekilde tekrar gözden geçirilmesi ve düzenlenmesi gerekmektedir.

Böylece aile ortamı ve üyelerinin yanı sıra bireyin yaşamını devam ettirdiği tüm sosyal ortamların, bireylerin gelişimlerinde kendilerini gerçekleştirme süreçlerinde olumlu katkı sağlayan birer unsur olarak yer almaları sağlanmış olacaktır.

NOT (NOTICE)

Bu araştırma, 21. Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulmuştur.

KAYNAKÇA (REFERENCES)

- Balcı, A., (2005). Sosyal bilimlerde araştırma. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Bauer, J.J., Schwab, J.R., and McAdams, D.P., (2011). Self-Actualizing: Where ego development finally feels good? *The Humanistic Psychologist*, 39, 121-136.
- Budak, S., (2000). Psikoloji Sözlüğü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Corey, G., (2009). Theory and practice of counseling and psychotherapy (8th Ed.). USA: Thomson Brooks/Cole.
- Çelikkaleli, Ö. ve Gündoğdu, M., (2005). Eğitim Fakültesi öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçları. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (9), 43-53.
- Dağlı, G. ve Beyazsaçlı, M., (2010). Ana-baba tutumu ve kendini gerçekleştirme düzeyleri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Mediterranean Journal of Educational Research*, 7, 1-16
- Ertem, F., (2002). Üniversite birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin kendini gerçekleştirme engel düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Guastello, D.D. and Guastello, S.J., (2002). Birth category effects on the Gordon Personal profile variables. *Journal of Articles in Support of the Null Hypothesis*, 1(1), 1-7.
- Hoffman, M.L., (2001). A comprehensive theory of prosocial moral development. D. Stipek ve A. Bohart (EDs.), *Constructive and destructive behavior*. (pp.61-86). Washington D.C: American Psychological Association
- Karahan, F., Sardoğan, M., Özkamalı, E. ve Dicle, A.N., (2006). Öğretmen adaylarında demokratik tutum, nevrotik eğilimler ve kendini gerçekleştirme. *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi* 30, 149-158.
- Karakavak-Çırak, G., (2006). Üniversite öğrencilerinin ahlaki yargı yetenekleri ve ahlaki yargı yetenekleri ile kendini gerçekleştirme düzeylerinin karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasar, N., (2006). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kanazawa, S., (2012). Intelligence, birth order, and family size. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 38(9), 1157-1164.
- Kuzgun, Y., (1973). Ana-baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1), 57-70.
- Kuzgun, Y. ve Bacanlı, F., (2005). PDR'de Kullanılan Ölçekler. Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Kullanılan Ölçme Araçları ve Programlar Dizisi:1. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Landau, M.J., Vess, M., Arndt, J., Rothschild, Z.K., Sullivan, D., and Atchley, R.A., (2011). Embodied metaphor and the "true" self: Priming entity expansion and protection influences intrinsic self-expressions in self-perceptions and interpersonal behavior. *Journal of Experimental Social Psychology*, 47, 79-87.
- Phillips, A.S. and Phillips, C.R., (1994). Birth order and achievement attributions. *Individual Psychology: Journal of Adlerian Theory, Research & Practice*, 50, 119-124.

- Schultz, D.P. and Schultz, S.E., (2001). Modern psikoloji tarihi, (Çev: Y. Aslay). İstanbul: Kaknus Yayınları.
- Schneider, K.J. and Krug, O.T., (2010). Existential-humanistic therapy (Theories of psychotherapy). Washington, D.C.: American Psychological Association.
- Sezer, Ö. ve Ertem, F., (2004). Üniversite 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin kendini gerçekleştirme engel düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz. İnönü Üniversitesi. Eğitim Fakültesi, Malatya.
- Stewart, A.E. and Campbell, L.F., (1998). Validity and reliability of the white-campbell psychological birth order inventory. Journal of Individual Psychology, 54, 41-60.
- Sungur, P. ve Yüksek, S., (2009). Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü son sınıf öğrencilerinin benlik tasarımı ve kendini gerçekleştirme düzeylerinin incelenmesi. Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 3 (3),190-196.
- Vitters, J., (2004). Subjective well-being versus self-actualization: Using the flow-simplex to promote a conceptual clarification of subjective quality of life. Social Indication Research, 65(3), 299-331.